
§1 CONSTITUCIÓ ESPANYOLA¹

TÍTOL PRELIMINAR

Article 9

1. Els ciutadans i els poders públics resten subjectes a la Constitució i a la resta de l'ordenament jurídic.

2. Correspon als poders públics de promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social.

3. La Constitució garanteix el principi de legalitat, la jerarquia normativa, la publicitat de les normes, la irretroactivitat de les disposicions sancionadores no favorables o restrictives de drets individuals, la seguretat jurídica, la responsabilitat i la interdicció de l'arbitrarietat dels poders públics.

TÍTOL I

Dels drets i dels deures fonamentals

Article 10

1. La dignitat de la persona, els drets inviolables que li són inherents, el lliure desenvolupament de la personalitat, el respecte a la llei i als drets dels altres són fonament de l'ordre polític i de la pau social.

1. Text segons publicació del Parlament de Catalunya (a cura de J. Vintró i Castells, Publicacions del Parlament, Barcelona, 1992).

La Constitució va ser aprovada pel Congrés dels Diputats i pel Senat, en sessions separades el dia 31 d'octubre de 1978; ratificada per referèndum popular el dia 6 de desembre de 1978; sancionada pel Rei el dia 27 de desembre de 1978 i publicada en el BOE núm. 311, de 29 de desembre de 1978; va entrar en vigor el mateix dia, segons estableix la disposició final. Amb posterioritat a l'entrada en vigor es va modificar l'apartat 2 de l'article 13 per reforma publicada al BOE núm. 207 de 28 d'agost de 1992.

Es reproduïxen només l'article 9, els articles 10 a 29 del títol primer, el títol sisè (*Del poder judicial*) i l'article 149.

2. Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal de Drets Humans i els tractats i els acords internacionals sobre aquestes matèries ratificats per Espanya.

CAPÍTOL PRIMER

Dels espanyols i dels estrangers

Article 11

1. La nacionalitat espanyola s'adquireix, es conserva i es perd d'acord amb el que la Llei estableix.

2. Cap espanyol d'origen no podrà ser privat de la seva nacionalitat.

3. L'Estat podrà concertar tractats de doble nacionalitat amb els països iberoamericans o amb aquells que hagin tingut o tinguin una vinculació particular amb Espanya. En aquests països, encara que no reconeixin als seus ciutadans un dret recíproc, els espanyols podran naturalitzar-s'hi sense perdre la nacionalitat d'origen.

Article 12

Els espanyols són majors d'edat als 18 anys.

Article 13

1. Els estrangers gaudiran a Espanya de les llibertats públiques que garanteix el Títol present en els termes que estableixin els tractats i la llei.²

2. Només els espanyols seran titulars dels drets reconeguts en l'article 23, llevat d'allò que, amb criteris de reciprocitat, fos establert per tractat o per llei per al dret de sufragi actiu i passiu en les eleccions municipals.³

2. Vegeu la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (BOE núm. 10, de 12 de gener de 2000).

3. La redacció actual de l'apartat 2 és el resultat de la modificació de la Constitució aprovada per les Corts Generals, en sessions del Congrés dels Diputats del dia 22 de juliol de 1992 i del Senat del dia 30 de juliol de 1992, sancionada pel Rei el dia 27 d'agost de 1992 i publicada al BOE núm. 207 de 28 d'agost de 1992.

Aquesta modificació es va fer arran de la ratificació del Tractat de la Unió Europea (de Maastricht) que va introduir en el Tractat Constitutiu de la Comunitat Econòmica Europea la previsió que els ciutadans de la Unió que residissin en un estat membre del que no fossin nacionals tindrien dret a ser electors i elegibles en les eleccions municipals de l'Estat membre en què residissin, amb les mateixes condicions que els nacionals de l'estat esmentat.

La redacció originària de l'article 13.2 era la següent: *Només els espanyols seran titulars dels drets reconeguts en l'article 23, llevat d'allò que, d'acord amb criteris de reciprocitat, pugui establir-se per tractat o per llei per al dret de sufragi actiu en les eleccions municipals.*

3. L'extradició només es concedirà en compliment d'un tractat o de la llei, d'acord amb el principi de reciprocitat. Resten exclosos de l'extradició els delictes polítics i no seran considerats com a tals els actes de terrorisme.

4. La llei establirà la forma en què els ciutadans d'altres països i els apàtrides podran gaudir del dret d'asil a Espanya.

CAPÍTOL SEGON *Drets i llibertats*

Article 14

Els espanyols són iguals davant la llei, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

SECCIÓ 1A

Dels drets fonamentals i de les llibertats públiques

Article 15

Tothom té dret a la vida i a la integritat física i moral, sense que, en cap cas, ningú no pugui ser sotmès a tortura ni a penes o tractes inhumans o degradants. Resta abolida la pena de mort, llevat d'allò que puguin disposar les lleis penals militars per a temps de guerra.⁴

Article 16

1. Es garanteix la llibertat ideològica, religiosa i de culte dels individus i de les comunitats sense cap més limitació, quan siguin manifestats, que la necessària per al manteniment de l'ordre públic protegit per la llei.

2. Ningú podrà ser obligat a declarar quant a la seva ideologia, religió o creences.

3. Cap confessió tindrà caràcter estatal. Els poder públics tindran en compte les creences religioses de la societat espanyola i mantindran les consegüents relacions de cooperació amb l'Església Catòlica i les altres confessions.

4. Vegeu la Llei orgànica 11/1995, de 27 de novembre, d'abolició de la pena de mort en temps de guerra (BOE núm. 284, de 28 de novembre de 1995), que d'acord amb les paraules de l'exposició de motius implicava l'abolició de la pena de mort en el Codi penal militar (únic text legal que la preveia com a pena alternativa per a determinats delictes comesos en temps de guerra), suprimia totes les referències la pena de mort, i la feia desaparèixer del nostre ordenament jurídic.

Article 17

1. Tota persona té dret a la llibertat i a la seguretat. Ningú podrà ser privat de la seva llibertat, sinó amb l'observància del que estableix aquest article i en els casos i en la forma prevists en la llei.

2. La detenció preventiva no podrà durar més temps del que sigui estrictament necessari per a fer les indagacions per tal d'aclarir els fets i, en qualsevol cas, dins el termini màxim de setanta-dues hores, el detingut haurà de ser posat en llibertat o a disposició de l'autoritat judicial.

3. Tota persona detinguda ha de ser informada immediatament i de manera que li sigui comprensible, dels seus drets i de les raons de la detenció, i no podrà ser obligada a declarar. Es garanteix l'assistència d'advocat al detingut en les diligències policiaques i judicials, en la forma que la llei estableixi.

4. La llei regularà un procediment d'"habeas corpus" per tal de posar immediatament a disposició judicial tota persona detinguda il·legalment. També es determinarà per llei el termini màxim de durada de la presó provisional.⁵

Article 18

1. Es garanteix el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge.

2. El domicili és inviolable. No s'hi podrà entrar ni fer-hi cap escorcoll sense el consentiment del titular o sense resolució judicial, llevat del cas de delictes flagrant.

3. Es garanteix el secret de les comunicacions i, especialment, de les postals, telegràfiques i telefòniques, excepte en cas de resolució judicial.

4. La llei limitarà l'ús de la informàtica per tal de garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i el ple exercici dels seus drets.

Article 19

Els espanyols tenen dret a elegir lliurement la residència i a circular pel territori nacional.

Tenen també dret a entrar i sortir lliurement d'Espanya en la forma que

5. Quant al procediment d'*habeas corpus*, vegeu la Llei orgànica 6/1984, de 24 de maig, reguladora del procediment d'*habeas corpus* (BOE núm. 126, de 26 de maig).

Vegeu els articles 502 i següents de la LECr pel que fa a la presó provisional. Vegeu també l'article 34 del CP, que determina que no s'han de reputar penes, la detenció i presó preventiva i les altres mesures cautelars de naturalesa penal, i l'article 58 de la mateixa norma quant a l'abonament del temps de privació de llibertat patit preventivament per al compliment de la pena o penes imposades.

la llei estableixi. Aquest dret no podrà ser limitat per motius polítics o ideològics.

Article 20

1. Es reconeixen i es protegeixen els drets:

a) A expressar i difondre lliurement els pensaments, les idees i les opinions mitjançant la paraula, l'escriptura o qualsevol altre mitjà de reproducció.

b) A la producció i a la creació literària, artística, científica i tècnica.

c) A la llibertat de càtedra.

d) A comunicar o a rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió. La llei regularà el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'aquestes llibertats.

2. L'exercici d'aquests drets no pot ser restringit per mitjà de cap tipus de censura prèvia.

3. La llei regularà l'organització i el control parlamentari dels mitjans de comunicació social que depenguin de l'Estat o de qualsevol entitat pública i garantirà l'accés a aquests mitjans dels grups socials i polítics significatius, respectant el pluralisme de la societat i de les diferents llengües d'Espanya.

4. Aquestes llibertats tenen el límit en el respecte als drets reconeguts en aquest Títol, en els preceptes de les lleis que el desenvolupin i, especialment, en el dret a l'honor, a la intimitat, a la imatge pròpia i a la protecció de la joventut i de la infància.

5. Només podrà acordar-se el segrest de publicacions, gravacions i altres mitjans d'informació en virtut de resolució judicial.

Article 21

1. Es reconeix el dret de reunió pacífica i sense armes. Per a l'exercici d'aquest dret no caldrà autorització prèvia.

2. En els casos de reunions en llocs de trànsit públic i de manifestacions caldrà comunicar-ho prèviament a l'autoritat, la qual només podrà prohibir-les quan hi hagi motius fonamentats d'alteració de l'ordre públic, amb perill per a persones o béns.

Article 22

1. Es reconeix el dret d'associació.

2. Les associacions que cerquin finalitats o facin servir mitjans tipificats com a delictes són il·legals.

3. Les associacions emparades per aquest article hauran d'inscriure's en un registre únicament a efectes de publicitat.

4. Les activitats de les associacions només podran ser dissoltes o suspeses en virtut d'una resolució judicial motivada.

5. Es prohibeixen les associacions secretes i les de caràcter paramilitar.

Article 23^b

1. Els ciutadans tenen el dret a participar en els afers públics, directament o per mitjà de representants lliurement elegits en eleccions periòdiques per sufragi universal.

2. Tenen també el dret d'accedir en condicions d'igualtat a les funcions i als càrrecs públics, amb els requisits que les lleis assenyalin.

Article 24

1. Tothom té dret a obtenir la tutela efectiva dels jutges i dels tribunals en l'exercici dels seus drets i interessos legítims, sense que, en cap cas, pugui haver-hi indefensió.

2. Tothom té dret al jutge ordinari predeterminat per la llei, a ser defensat i assistit per un lletrat, a ser informat de l'acusació formulada contra ell, a un procés públic sense dilacions indegudes i amb totes les garanties, a utilitzar els mitjans probatoris pertinents per la defensa pròpia, a no declarar contra si mateix, a no confessar-se culpable i a la presumpció d'innocència.

La llei regularà els casos en els quals, per raó de parentiu o de secret professional, no s'estarà obligat a declarar respecte de fets presumptament delictius.

Article 25

1. Ningú pot ser condemnat o sancionat per accions o omissions que en el moment de produir-se no constitueixin delicte, falta o infracció administrativa, segons la legislació vigent en aquell moment.

6. Vegeu els articles 39 i següents del CP. L'article 39 del CP inclou, entre les penes privatives de drets, la pena d'inhabilitació absoluta, les d'inhabilitació especial per a ocupació o càrrec públic, professió, ofici, indústria o comerç, o dels drets de pàtria potestat, tutela, guarda o curatela, dret de sufragi passiu o de qualsevol altre dret i la de suspensió d'ocupació o càrrec públic.

D'acord amb l'article 41, la pena d'inhabilitació absoluta produeix la privació definitiva de tots els honors, ocupacions i càrrecs públics que tingui el penat, encara que siguin electius; produeix, a més, la incapacitat per obtenir els mateixos o qualssevol altres honors, càrrecs o ocupacions públics, i la de ser escollit per a un càrrec públic, durant el temps de la condemna.

L'article 42 determina que la pena d'inhabilitació especial per a ocupació o càrrec públic produeix la privació definitiva de l'ocupació o el càrrec sobre el qual recaigui i dels honors de què vagi acompanyat; produeix, a més, la incapacitat per obtenir aquest o anàlegs, durant el temps de la condemna; en la sentència s'han d'especificar les ocupacions, càrrecs i honors sobre els quals recau la inhabilitació.

La suspensió d'ocupació o càrrec públic, d'acord amb l'article 43, priva el penat que els exerceixi durant el temps de la condemna.

Finalment, l'article 44 estableix que la inhabilitació especial per al dret de sufragi passiu priva el penat, durant el temps de la condemna, del dret a ser escollit per a càrrecs públics.

2. Les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat restaran orientades vers la reeducació i la reinserció social i no podran consistir en treballs forçats. El condemnat que estigués complint pena de presó gaudirà dels drets fonamentals d'aquest Capítol, llevat d'aquells que es trobin limitats expressament pel contingut del veredict de condemnat, pel sentit de la pena i per la llei penitenciària. En qualsevol cas, tindrà dret a un treball remunerat, als beneficis corresponents de la Seguretat Social, i a l'accés a la cultura i al desenvolupament integral de la personalitat.⁷

3. L'Administració civil no podrà imposar sancions que directament o subsidiàriament impliquin privació de llibertat.

Article 26

Es prohibeixen els tribunals d'honor en l'àmbit de l'Administració civil i de les organitzacions professionals.

Article 27

1. Tothom té dret a l'educació. Es reconeix la llibertat d'ensenyament.

2. L'educació tindrà com objecte el ple desenvolupament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i a les llibertats fonamentals.

3. Els poders públics garanteixen el dret que assisteix els pares per tal que els fills rebin la formació religiosa i moral que vagi d'acord amb les seves conviccions.

4. L'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït.

5. Els poders públics garanteixen el dret de tothom a l'educació, mitjançant una programació general de l'ensenyament, amb la participació col·lectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents.

6. Es reconeix a les persones físiques i jurídiques la llibertat de creació de centres docents, dins el respecte als principis constitucionals.

7. D'acord amb la Sentència 2/1987 del Tribunal Constitucional (vegeu-la en aquest mateix volum), el principi constitucional sobre l'orientació de la pena privativa de llibertat a la reeducació i reinserció social ha d'orientar tota la política penitenciària de l'Estat però l'article 25.2 de la Constitució no atorga un dret emparable que condicioni la possibilitat i l'existència de la pena a aquesta orientació. En general, pel que fa a l'abast del primer incís de l'article 25.2 de la Constitució, vegeu la Sentència del Tribunal Constitucional de 23 de febrer de 1988 (núm. 28/1988), els fonaments del dret de la qual es reprodueixen en aquest mateix volum.

Quant al dret al treball dels reclusos en institucions penitenciàries, vegeu la Sentència del Tribunal Constitucional de 19 d'octubre de 1989 núm. 172/1989, també en aquest mateix volum.

7. Els professors, els pares i, en el seu cas, els alumnes intervindran en el control i en la gestió de tots els centres sostinguts per l'Administració amb fons públics, en la forma que la llei estableixi.

8. Els poders públics inspeccionaran i homologaran el sistema educatiu per tal de garantir el compliment de les lleis.

9. Els poders públics ajudaran aquells centres docents que reuneixin els requisits que la llei estableixi.

10. Es reconeix l'autonomia de les universitats, en la forma que la llei estableixi.

Article 28

1. Tothom té dret a syndicar-se lliurement. La llei podrà limitar o exceptuar l'exercici d'aquest dret a les Forces o als Instituts armats o als altres cossos, sotmesos a disciplina militar, i regularà les peculiaritats que l'exercici d'aquests presenti als funcionaris públics. La llibertat sindical comprèn el dret a fundar sindicats i a afiliar-s'hi a elecció, i el dret dels sindicats a formar confederacions i a fundar organitzacions sindicals internacionals o a afiliar-s'hi. Ningú podrà ser obligat a afiliar-se a un sindicat.

2. Es reconeix als treballadors el dret a la vaga per a la defensa dels seus interessos. La llei que reguli l'exercici d'aquest dret establirà les garanties que calguin per tal d'assegurar el manteniment dels serveis essencials de la comunitat.

Article 29

1. Tots els espanyols tindran el dret de petició individual i col·lectiva per escrit, en la forma i amb els efectes que determini la llei.

2. Els membres de les forces o institucions armades o dels cossos sotmesos a disciplina militar podran exercir aquest dret només individualment i d'acord amb allò que disposa la seva legislació específica.

(...)

TÍTOL VI

Del poder judicial

Article 117

1. La justícia emana del poble i és administrada en nom del Rei pels jutges i pels magistrats que integren el poder judicial, independents, inamovibles, responsables i sotmesos únicament a l'imperi de la llei.

2. Els jutges i els magistrats no podran ser remoguts, suspesos, traslladats ni jubilats més que per motiu de les causes que la llei preveu i amb les garanties que aquesta ofereix.

3. L'exercici de la potestat jurisdiccional en qualsevol mena de processos, jutjant i fent complir allò que hagi estat jutjat, correspon exclusivament als jutjats i als tribunals que les lleis determinen, segons les normes de competència i de procediment que elles estableixin.⁸

4. Els jutjats i els tribunals no exerciran funcions altres que les que asenyala l'apartat anterior i les que els siguin atribuïdes expressament per la llei en garantia de qualsevol dret.

5. El principi d'unitat jurisdiccional és la base de l'organització i del funcionament dels tribunals. La llei regularà l'exercici de la jurisdicció militar dins l'àmbit estrictament castrense i en ocasió de l'estat de setge, d'acord amb els principis de la Constitució.

6. Resten prohibits els tribunals d'excepció.

Article 118

Tothom té l'obligació de complir les sentències i les altres resolucions fermes dels jutges i dels tribunals i de prestar la col·laboració que aquests requereixin en el curs del procés i en l'execució d'allò que hagi estat resolt.

Article 119

La justícia serà gratuïta quan la llei ho disposi, i, en qualsevol cas, per a aquells que acreditin insuficiència de recursos per a litigar.⁹

Article 120

1. Les actuacions judicials seran públiques, amb les excepcions previstes per les lleis de processament.

2. El procediment serà predominantment oral, sobretot en matèria criminal.

3. Les sentències seran motivades sempre i pronunciades en audiència pública.

8. La LOGP, en aquest mateix volum (vegeu-ne específicament els articles 76 a 78), va atribuir el control judicial de l'execució de les penes i mesures de seguretat privatives de llibertat al jutge de vigilància penitenciària, òrgan judicial unipersonal especialitzat, amb funcions de vigilància, decisòries i de proposta, a qui a més de la funció esmentada li correspon el control de l'activitat penitenciària, garantir els drets dels interns i corregir els abusos i desviacions que es puguin produir per part de l'Administració penitenciària. Vegeu també els articles 94 i 95 de la LOPJ i les notes als articles 76 a 78 de la LOGP.

9. Llei 1/1996, de 10 de gener, d'assistència jurídica gratuïta (BOE núm. 11, de 12 de gener de 1996).

Article 121

Els danys causats per error judicial i els que siguin conseqüència del funcionament anormal de l'Administració de justícia donaran dret a una indemnització a càrrec de l'Estat conformement amb la llei.¹⁰

Article 122

1. La llei orgànica del poder judicial determinarà la constitució, el funcionament i el govern dels jutjats i dels tribunals, i l'estatut jurídic dels jutges i dels magistrats de carrera, els quals formaran un cos únic, i el del personal al servei de l'Administració de justícia.

2. El Consell General del Poder Judicial és l'òrgan de govern d'aquest darrer. La llei orgànica n'establirà l'estatut i el règim d'incompatibilitats i les funcions dels seus membres, assenyaladament en matèria de nomenaments, ascensos, inspecció i règim disciplinari.

3. El Consell General del Poder Judicial serà integrat pel president del Tribunal Suprem, que el presidirà, i per vint membres nomenats pel Rei per un període de cinc anys. D'aquests, dotze entre els jutges i els magistrats de totes les categories judicials en els termes que estableixi la llei orgànica; quatre, a proposició del Congrés dels Diputats, i quatre a proposició del Senat, elegits en tots dos casos per majoria de les tres cinquenes parts dels seus membres, entre advocats i altres juristes, tots de competència reconeguda, i amb més de quinze anys d'exercici professional.

Article 123

1. El Tribunal Suprem, amb jurisdicció a tota Espanya, és l'òrgan jurisdiccional superior en tots els ordres, llevat del que es disposa en matèria de garanties constitucionals.

2. El president del Tribunal Suprem serà nomenat pel Rei, a proposició del Consell General del Poder Judicial, en la forma que la llei determini.

Article 124

1. El Ministeri Fiscal, sens perjudici de les funcions encomanades a altres òrgans, té la missió de promoure l'acció de la justícia en defensa de la legalitat, dels drets dels ciutadans i de l'interès públic tutelat per la llei, d'ofici o bé a petició dels interessats, vetllar per la independència dels tribunals i procurar davant ells la satisfacció de l'interès social.

10. D'acord amb l'article 139.4 de la LRJPAC, la responsabilitat patrimonial de l'Estat pel funcionament de l'Administració de justícia es regeix per la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol del poder judicial; aquesta remissió es fa substancialment als articles 292 a 297 de la LOPJ.

2. El Ministeri Fiscal exerceix les seves funcions per mitjà d'òrgans propis, de conformitat amb els principis d'unitat d'actuació i dependència jeràrquica i subjectant-se, en tot cas, als de legalitat i imparcialitat.

3. La llei regularà l'estatut orgànic del Ministeri Fiscal.¹¹

4. El Fiscal General de l'Estat serà nomenat pel Rei, a proposició del Govern, havent estat escoltat el Consell General del Poder Judicial.

Article 125

Els ciutadans podran exercir l'acció popular i participar en l'Administració de justícia mitjançant la institució del Jurat, en la forma i en els processos penals que la llei determini, i en els tribunals consuetudinaris i tradicionals.¹²

Article 126

La policia judicial depèn dels jutges, dels tribunals i del Ministeri Fiscal en les seves funcions d'indagació del delicte i de descobriment i assecurament del delinqüent, en els termes que la llei estableixi.

Article 127

1. Els jutges i els magistrats i també els fiscals, mentre restin en actiu, no podran exercir altres càrrecs públics ni pertànyer a partits polítics o a sindicats. La llei establirà el sistema i les modalitats d'associació professional dels jutges, dels magistrats i dels fiscals.

2. La llei establirà el règim d'incompatibilitats dels membres del poder judicial, que haurà d'assegurar la seva total independència.

(...)

11. Llei 50/1981, de 30 de desembre, per la qual es regula l'Estatut orgànic del Ministeri Fiscal (BOE núm. 11, de 13 de gener de 1982). En relació amb l'activitat de l'Administració penitenciària, l'article 4.2 d'aquesta norma determina que el Ministeri Fiscal, per a l'exercici de les funcions que li encomana l'article 3 de la Llei, pot visitar en qualsevol moment els centres o establiments de detenció, penitenciaris o d'internament de qualsevol mena del seu territori, examinar els expedients dels interns i demanar tota la informació que consideri convenient.

12. Vegeu la Llei orgànica 5/1995, de 22 de maig, del tribunal del jurat (BOE núm. 122, de 23 de maig de 1995).

TÍTOL VIII

De l'organització territorial de l'Estat

(...)

CAPÍTOL TERCER

De les comunitats autònomes

Article 149

1. L'Estat té competència exclusiva sobre les matèries següents:

1a. La regulació de les condicions bàsiques que garanteixin la igualtat de tots els espanyols en l'exercici dels drets i en el compliment dels deures constitucionals.

2a. Nacionalitat, immigració, emigració, estrangeria i dret d'asil.

3a. Relacions internacionals.

4a. Defensa i Forces Armades.

5a. Administració de justícia.

6a. Legislació mercantil, penal i penitenciària; legislació processal, sens perjudici de les especialitats que en aquest ordre es deriven necessàriament de les particularitats del dret substantiu de les comunitats autònomes.¹³

7a. Legislació laboral; sens perjudici que sigui executada pels òrgans de les comunitats autònomes.

8a. Legislació civil, sens perjudici de la conservació, modificació i desenvolupament dels drets civils, forals o especials per part de les comunitats autònomes allà on n'hi hagi. En qualsevol cas, les regles relatives a l'aplicació i a l'eficàcia de les normes jurídiques, relacions juridicocivils relatives a les formes de matrimoni, ordenació dels registres i instruments

13. L'article 149.1.6 de la Constitució reserva a la competència exclusiva de l'Estat la legislació penitenciària; en aquest punt se segueix una interpretació material del terme *legislació* al marge del rang formal de les normes, que inclou també els reglaments executius, que són desenvolupament de la Llei, la qual cosa constitueix títol suficient perquè l'Estat reguli *in toto* la matèria. Correspon a les comunitats autònomes únicament l'execució d'aquesta legislació penitenciària i la gestió consegüent de l'activitat penitenciària (vegeu la Sentència 104/1988, de 8 de juny, del Tribunal Constitucional, BOE núm. 152, de 25 de juny de 1988).

A partir del precepte constitucional, quatre comunitats autònomes han inclòs en els seus estatuts d'autonomia l'assumpció de competències executives en matèria penitenciària; es tracta d'Andalusia (Llei orgànica 6/1981, de 30 de desembre, d'Estatut d'Autonomia per a Andalusia), Catalunya (Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre, d'Estatut d'Autonomia de Catalunya), Navarra (Llei orgànica 13/1982, de 10 d'agost, de reintegrament i millorament del règim foral de Navarra) i el País Basc (Llei orgànica 3/1979, de 18 de desembre, d'Estatut d'Autonomia per al País Basc). Catalunya és, però, l'única comunitat que l'exerceix efectivament en tenir transferits els mitjans i serveis penitenciaris. Vegeu l'article 11 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, inclòs en aquest volum, i la nota a aquest precepte i a l'article 79 de la LOGP.

públics, bases de les obligacions contractuals, normes per a resoldre els conflictes de lleis i la determinació de les fonts del Dret, d'acord, en aquest darrer cas, amb les normes del dret foral o especial.

9a. Legislació sobre propietat intel·lectual i industrial.

10a. Règim duaner i aranzelari; comerç exterior.

11a. Sistema monetari: divises, canvi i convertibilitat; bases de l'ordenació del crèdit, banca i assegurances.

12a. Legislació sobre pesos i mesures, determinació de l'hora oficial.

13a. Bases i coordinació de la planificació general de l'activitat econòmica.

14a. Hisenda general i Deute de l'Estat.

15a. Foment i coordinació general de la investigació científica i tècnica.

16a. Sanitat exterior. Bases i coordinació general de la sanitat. Legislació sobre productes farmacèutics.

17a. Legislació bàsica i règim econòmic de la Seguretat Social, sens perjudici que les comunitats autònomes n'executin els serveis.

18a. Les bases del règim jurídic de les administracions públiques i del règim estatutari dels seus funcionaris, les quals garantiran, en qualsevol cas, als administrats un tractament comú davant aquelles; el procediment administratiu comú, sens perjudici de les especialitats derivades de l'organització pròpia de les comunitats autònomes; legislació sobre expropiació forçosa; legislació bàsica sobre contractes i concessions administratives i el sistema de responsabilitat de totes les administracions públiques.

19a. Pesca marítima, sens perjudici de les competències que s'atribueixin a les comunitats autònomes en l'ordenació d'aquest sector.

20a. Marina mercant i abanderament de vaixells; il·luminació de costes i senyals marítics; ports d'interès general; aeroports d'interès general; control de l'espai aeri, trànsit i transport aeri; servei meteorològic i matriculació d'aeronaus.

21a. Ferrocarrils i transports terrestres que circulin dins els territoris de més d'una Comunitat Autònoma; règim general de comunicacions; tràfic i circulació de vehicles de motor; correus i telecomunicacions; cables aëris, submarins i radiocomunicació.

22a. La legislació, ordenació i concessió de recursos i aprofitaments hidràulics si les aigües passen per més d'una Comunitat Autònoma, i l'autorització de les instal·lacions elèctriques si l'aprofitament afecta una altra Comunitat o si l'energia és transportada fora del seu àmbit territorial.

23a. Legislació bàsica sobre protecció del medi ambient, sense perjudici de les facultats de les comunitats autònomes per a l'establiment de normes addicionals de protecció. La legislació bàsica sobre espais i aprofitaments forestals i vies ramaderes.

24a. Obres públiques d'interès general o que la realització de les quals afecti més d'una Comunitat Autònoma.

25a. Bases del règim miner i energètic.

26a. Règim de producció, comerç, tinença i ús d'armes i d'explosius.

27a. Normes bàsiques del règim de premsa, ràdio i televisió, i, en general, de tots els mitjans de comunicació social, sens perjudici de les facultats de desenvolupament i execució que corresponguin a les comunitats autònomes.

28a. Defensa del patrimoni cultural, artístic i monumental espanyol contra l'exportació i l'espoliació; museus, biblioteques i arxius de titularitat estatal, sens perjudici que les comunitats autònomes n'exerceixin la gestió.

29a. Seguretat pública, sens perjudici que les comunitats autònomes puguin crear policies en la forma que els respectius Estatuts estableixin dins el marc del que disposi una llei orgànica.

30a. Regulació de les condicions d'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics i professionals, i normes bàsiques per al desenvolupament de l'article 27 de la Constitució, a fi de garantir el compliment de les obligacions dels poders públics en aquesta matèria.

31a. Estadística per a finalitats estatals.

32a. Autorització per a la convocatòria de consultes populars per via de referèndum.

2. Sens perjudici de les competències que podran assumir les comunitats autònomes, l'Estat considerarà el servei de la cultura com un deure i una atribució essencial i facilitarà la comunicació cultural entre les comunitats autònomes d'acord amb elles.

3. Les matèries no atribuïdes expressament a l'Estat per aquesta Constitució podran correspondre a les comunitats autònomes en virtut dels estatuts respectius. La competència sobre les matèries que no hagin estat assumides pels Estatuts d'Autonomia correspondrà a l'Estat, les normes del qual prevaldran, en cas de conflicte, sobre les de les comunitats autònomes en tot allò que no hagi estat atribuït a la competència exclusiva d'aquestes darreres. En qualsevol cas, el dret estatal serà supletori del dret de les comunitats autònomes.